

STRATEGI FOR PILEGRIMSSATSING

Etter at saken har vært drøftet i Regjeringskonferanse, har Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kulturdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet fastsatt denne felles statlige strategien for pilegrimssatsing.

Oslo, november 2012

PILEGRIMSLEDEN - VEI FOR VERDIFULL VANDRING

Denne strategien er båret av en visjon for pilegrimsledene i Norge og for vandringen på dem. Pilegrimsledene skal være gode veier å gå gjennom norsk natur og kultur, preget av verdier som er grunnleggende for menneskets eksistens og som åpner for en indre vandring. Strategien skal bidra til at flere mennesker fra inn- og utland går på kortere eller lengre strekninger av disse pilegrimsledene.

I det følgende beskrives først de overordnede målene og de strategiske veivalgene. Deretter gis det en omtale av ambisjoner, målsettinger og tiltak.

I vedlegg 1 er visjonen nærmere presentert. I vedlegg 2 er det gitt en beskrivelse av det arbeidet som gjennom en 20-årsperiode har vært nedlagt for å utvikle ledene og pilegrimstradisjonen i Norge. En oppdatert statusbeskrivelse for arbeidet med fornyelse av pilegrimstradisjonen finnes i vedlegg 3.

OVERORDNEDE MÅL

Pilegrimsleden skal gi mulighet for vandring gjennom et landskap som er rikt på natur-, kulturarv- og kulturopplevelser. Den skal tas vare på som en viktig del av den europeiske kulturarven og gi et unikt møte med norsk natur, kulturminner, kultur, tro og mennesker. Strategien skal bidra til verdiskaping og positiv utvikling langs leden gjennom økt bruk av den.

Pilegrimssatsingen skal innrettes slik at den bidrar til å oppfylle sentrale målsettinger på en rekke samfunnsområder.

MILJØ

Kulturminner, kulturmiljøer, natur og landskap skal formidles, tas vare på og være ressurser for verdiskaping og utvikling av lokale miljøer. Natur-, kultur og landskapsopplevelser i kombinasjon med friluftsliv inngår som viktige elementer i pilegrimsvandringen. Pilegrimsvandring er en miljøvennlig og skånsom form for reisevirksomhet og pilegrimssatsingen er derfor ønskelig i et miljøperspektiv.

Pilegrimssatsingen har et potensial ut fra folkehelseperspektivet. Når flere mennesker vandrer langs pilegrimsveiene, betyr det at flere er sammen om fysisk aktivitet.

NÆRING

Pilegrimstradisjonen kan være grunnlag for stor aktivitet innen reiselivsnæringen. Den vil kunne bidra til å utvikle næringsvirksomhet og et bærekraftig reiseliv langs pilegrimsledene. For å kunne markedsføre pilegrimsleden som et nasjonalt og internasjonalt reiselivsprodukt, er det en forutsetning at det er en sammenhengende led og at den har god kvalitet. For norsk reiseliv er det viktig at det utvikles opplevelser som understøtter byggingen av merkevaren Norge.

KIRKE

Revitalisering av pilegrimvandringene skal gi bidrag til at kristen tro og tradisjon forblir viktige kilder for menneskers identitet og tilhørighet. Den norske kirke, sammen med Den katolske kirke og andre kristne trossamfunn, har en felles motivasjon for å engasjere seg i fornyelse av pilegrimstradisjonen.

KULTUR

En fornyelse av pilegrimstradisjonene skal bidra til at kunst- og kulturformidlingen styrkes i kommunene langs ledene.

LOKAL FORANKRING, BRED FAGLIG TILNÆRMING OG BEDRE SAMORDNET INNSATS

Lokal forankring av pilegrimssatsingen vil bidra til identitet, stolthet og ivaretagelse som gir lokalt eierskap til leden og de samfunnsmessige verdiene som den representerer. Det skal stimuleres til lokale og private initiativ, og til et samspill mellom myndigheter, menigheter, skoler, frivillige lag og organisasjoner, lokale og regionale kulturinstitusjoner, næringsliv og grunneiere.

Pilegrimssatsingen skal ivaretas og videreutvikles med basis i et bredt eierskap og en bred faglig tilnærming.

Den nasjonale pilegrimssatsingen innebærer at de ulike målene som er omtalt ovenfor søkes oppnådd gjennom en bedre samordnet innsats. Det skal opprettes en departementsgruppe for å samordne departementenes og underliggende etaters arbeid med å følge opp pilegrimssatsingen.

STRATEGISKE VEIVALG

Med sikte på å klargjøre retningen for det videre arbeidet med å utvikle pilegrimstradisjonene i Norge gjøres følgende veivalg:

KULTURMINNE- OG NATURFAGLIG FORANKRING

Det skal være en tydelig kulturminne-, natur- og landskapsfaglig forankring av trasevalg og vedlikehold av pilegrimsleden, samt et organisert og godt samarbeid med berørte grunneiere.

NÆRINGSUTVIKLING

Pilegrimssatsingen skal støtte opp om bærekraftig reiseliv, lokal matproduksjon og -foredling.

KIRKELIG FORANKRING

Fornyelsen av pilegrimstradisjonen skal fortsatt ha en tydelig kirkelig forankring og samtidig ha en åpenhet som inkluderer ulike interesser og motivasjoner.

OLAVSARVEN

Pilegrimssatsingen skal ha hovedfokus på de godkjente pilegrimsledene som har Nidaros som mål og være forankret i Olavsarven. Satsingen kan også omfatte fornyelse av andre leder og pilegrimstradisjoner som er under utvikling.

AMBISJONER, MÅLSETTINGER OG TILTAK

STATLIG PILEGRIMSSATSING

Satsingen skal bidra til formidling av pilegrimstradisjon, kulturminner, kulturarv, natur og landskap, friluftsliv og fysisk aktivitet, utvikling av næringsvirksomhet, bærekraftig reiseliv og levedyktige distrikter langs ledene.

Det skal være en ambisjon å få flere til å gå - både lokale vandrere og de som går over lengre strekninger. Pilegrimsleden i den enkelte kommune skal være et aktivum i lokalsamfunnet og i stadig bruk av grupper og enkeltpersoner. Målet er å utvikle pilegrimsledens potensial som et nasjonalt og internasjonalt reiselivsprodukt.

Denne strategien skal motivere til og begrunne tiltak i regi av en rekke ulike instanser og innenfor ulike forvaltningsområder. I det følgende gjøres rede for områder som er særlig aktuelle med tanke på statlig organisering og ansvar.

NASJONALT PILEGRIMSSENTER

Som ledd i en statlig pilegrimssatsing etableres det et permanent pilegrimsenter med navnet **"Nasjonalt pilegrimssenter"**. Senteret lokaliseres til Trondheim. Senteret tilknyttes Riksantikvaren og finansieres med årlige bidrag fra de berørte departementene for å sikre senterets basisorganisasjon og basisfinansiering. Nasjonalt pilegrimssenter skal ha et pådriver- og koordineringsansvar i forhold til de regionale pilegrimssentrene, blant annet ved at det gis i oppdrag å tildele statlige midler til de regionale pilegrimssentrene. Det etableres et eget styre for det nasjonale pilegrimssenteret.

For å sikre resultatene av Miljøverndepartementets satsing (2006-2010) på "Pilotprosjektet Pilegrimsleden" etablerte Riksantikvaren et midlertidig nasjonalt senter i Trondheim i 2011. Dette med sikte på etablering av et permanent nasjonalt senter.

Forholdet og oppgavefordelingen mellom Pilegrimsgården og Nasjonalt pilegrimssenter avklares når senteret er etablert.

REGIONALE PILEGRIMSENTRE

Ordningen med regionale pilegrimssentre skal videreføres med hovedvekt på å stimulere til og veilede om pilegrimsvandring på leden innen regionen.

De regionale sentrene etablerer nettverk med regionale aktører, og skal, i samarbeid med kommune, kirke, fylkeskommune, frivillige lag og organisasjoner, museer, m.fl., stimulere til bærekraftig reiseliv og verdiskaping med grunnlag i kultur og natur.

FINANSIERING

Det nasjonale og de regionale pilegrimssentrene finansieres med årlige statlige bidrag over budsjettene til Miljøverndepartementet/Riksantikvaren, Nærings- og handelsdepartementet/Innovasjon Norge, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Kulturdepartementet.

Kommuner og fylkeskommuner langs leden oppfordres til å bidra også i fortsettelsen.

PILEGRIMSLEDEN – KVALITET OG TILGJENGELIGHET

Målet for tiltakene langs pilegrimsleden er å tilrettelegge for lokal bruk, friluftsliv og for langvandring.

Merking av pilegrimsleden skal være tilfredsstillende. De godkjente pilegrimsledene skal prioriteres.

Oversikt over kulturminner langs pilegrimsleden skal være oppdatert og lett tilgjengelig

Skjøtsel og vedlikehold av pilegrimsleden skal til enhver tid være tilfredsstillende.

Det må stimuleres til at det blir opprettet tilstrekkelig med overnattings- og serveringssteder som tilfredsstiller behovene til vandrere.

Det er en ambisjon om åpne kirker og andre former for kirkelig tilbud til vandrere.

En sammenhengende led med god kvalitet, også på tilbudene langs den, er en forutsetning for at pilegrimsleden kan markedsføres, også internasjonalt.

Det er en ambisjon at deler av leden er tilgjengelig ved at den er universelt utformet.

FORMIDLING

Nettstedet www.pilegrim.info skal være oppdatert og videreutvikles.

Håndbøker, guidebøker og annet informasjonsmateriale skal være oppdatert og lett tilgjengelig.

Digitale kart som angir vegstreknings, tjenestetilbud og oversikt over kulturminner med videre skal videreutvikles.

Logoen for pilegrimsleden kan benyttes etter avtale med Riksantikvaren.

PILEGRIMSLEDENE SOM EUROPEISK KULTURVEI

Det legges til rette for at statusen som Europeisk kulturveg kan utnyttes til å nå fram med informasjon i internasjonale nettverk og til å etablere møteplasser for kompetanseutvikling.

GRUNNEIERE

Grunneiere skal stimuleres til private initiativ og samarbeid om skjøtsel av kulturlandskap, bruk og vern av bygninger og kulturminner, biologisk mangfold, Grønt reiseliv, lokalmat og matkultur og steds- og historieformidling.

Det nasjonale senteret og de regionale sentrene evalueres innen utgangen av 2015. Ansvaret for å få dette gjort tillegges Nasjonalt pilegrimssenter.

ANSVAR- OG ROLLEFORDELING

Pilegrimsstrategien forutsetter på nasjonalt nivå et aktivt samarbeid mellom flere departementer.

Miljøverndepartementet/Riksantikvaren og Nærings- og handelsdepartementet/Innovasjon Norge skal ha et hovedansvar.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Landbruks- og matdepartementet skal være aktive samarbeidspartnere.

MILJØVERNDEPARTEMENTET

har et overordnet ansvar for kulturminner, kulturmiljøer, naturmangfold, landskap og friluftsliv i denne sammenheng. "Pilotprosjektet Pilegrimsleden" har inngått som ett av elleve prosjekter i Miljøverndepartementets verdiskapingsprogram på kulturminneområdet. Riksantikvaren gjennomførte programmet. Flere av funksjonene i prosjektet har blitt ivaretatt av det midlertidige nasjonale senteret og vil bli fulgt opp videre av det permanente nasjonale senteret i Trondheim. Verdiskaping skal være en naturlig del av Miljøverndepartementets arbeid med kulturminner og kulturmiljøer. En bred og tverrfaglig satsing som "Kultur- og naturreisen", med aktiv bruk av digitale tjenester i formidlingen av kultur- og naturarven, vil kunne ha stor relevans for pilegrimsarbeidet.

Pilegrimssatsingen synliggjøres i Miljøverndepartementets stortingsmelding om kulturminner samt i andre relevante strategier og planer.

NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTET

har ansvar for å ivareta pilegrimssatsingen innenfor sine oppgaver knyttet til reiselivsnæringen.

Pilegrimssatsingen reflekteres i regjeringens nasjonale reiselivsstrategi med sikte på utvikling og markedsføring av pilegrimsleden som bærekraftig reisemål.

Markedsføring av pilegrimsleden styrkes gjennom samarbeid med Innovasjon Norge, destinasjonsselskaper og næringslivsaktører.

FORNYINGS-, ADMINISTRASJONS- OG KIRKEDEPARTEMENTET

har ansvar for at pilegrimssatsingen ivaretas i sentrale kirkelige strategier og planer, blant annet gjennom stillinger som pilegrimsprester og tilretteleggelse for åpne kirker.

Fornyelse av pilegrimstradisjonen, åpne kirker og andre former for kirkelig tilbud til vandrere vil være blant de mål og strategier som Den norske kirke har ansvar for.

LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET

har ansvar for å ivareta pilegrimssatsingen i sitt arbeid med utviklingen og verdiskapingen i og i tilknytning til landbruket, herunder virkemidler i arbeidet med miljø, kulturlandskap, Grønt reiseliv, lokalmat, matkultur, bygninger, byggeskikk og økt bruk av tre.

RIKSANTIKVAREN

har det overordnede faglige ansvaret for kulturminner og kulturmiljøer langs leden. Riksantikvaren etablerte et midlertidig nasjonalt pilegrimssenter i Trondheim i 2011 for blant annet å sikre resultatene av den flerårige satsingen på "Pilotprosjektet Pilegrimsleden". Interimsløsningen ble videreført i 2012. Det permanente nasjonale pilegrimssenteret tilknyttet Riksantikvaren.

Riksantikvaren har fastsatt retningslinjer for godkjenning av leder i håndbok (revidert 2005) som er lagt ut på www.ra.no. Godkjenningsmyndigheten er overført til fylkeskommunene. Riksantikvaren har opphavsrett til logoen for pilegrimsleden, som kan overføres til andre etter avtale. Riksantikvaren har hatt en sentral rolle i arbeidet med pilegrimsleden siden tidlig på 1990-tallet.

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING

skal ivareta natur- og friluftsjnteressene langs leden. Direktoratet skal bl.a. kartfeste pilegrimsledene i Naturbasen på bakgrunn av data som er mottatt fra kommuner og andre. Direktoratet har hatt en sentral rolle i arbeidet med pilegrimsleden siden tidlig på 1990-tallet.

INNOVASJON NORGE

har oppfølgingsansvar for flere departementer innenfor næringsutvikling, herunder reiseliv, landbruk m.m. og skal bidra innenfor områder som produktutvikling, kompetanseheving, markedsføring, nettverk og samarbeid.

STATENS LANDBRUKSFORVALTNING

har faglig oppfølgingsansvar for landbrukets miljøvirkemidler og et aktivt og konkurransedyktig landbruk.

NORSK KULTURMINNEFOND

har virkemidler som kan benyttes til istandsettingstiltak for kulturminner langs pilegrimsleden.

FYLKESKOMMUNENE

som kulturminnemyndighet har oppfølgingsansvar for vedlikehold av leden, skjøtsel av og det faglige ansvaret for kulturminnene langs leden. Det legges til grunn at fylkeskommunen som regional utviklingsaktør fortsatt vil spille en sentral rolle som koordinator og aktiv virkemiddelaktør. Fylkeskommunene har også bidratt i finansieringen av driften av det midlertidige nasjonale senteret. Det vil bli invitert til et fortsatt samarbeid mellom stat og fylkeskommune når det gjelder pilegrimssatsingen.

SAMETINGET

har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommunene i Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Oppland og Hedmark om involvering i saker som gjelder Sametingets ansvarsområder på kulturminneområdet. I den grad det er relevant vil Sametinget som kulturminnemyndighet bli trukket når det gjelder samiske kulturminner.

KOMMUNENE

har, uten at det er lovpålagt, tatt ansvar for skjøtsel, merking og vedlikehold av leden, gjerne i samarbeid med frivillige. Det legges til grunn at dette arbeidet fortsatt vil være avhengig av at det lokalt tas initiativ og ansvar. Kommunene oppfordres til å integrere de enkelte ledene i sin samfunnsplanlegging, herunder arealplaner, og til å ta ansvar for oppdatering av eksisterende avtaler og inngåelse av nye avtaler med grunneiere langs leden. Det er også en kommunal oppgave å legge til rette for lokal næringsutvikling i tilknytning til pilegrimsvandringen.

FRIVILLIGE LAG OG FORENINGER

som lokale menigheter, historielag, idrettslag, næringsorganisasjoner og andre lag og foreninger, vil være viktige støttespillere og samarbeidspartnere i arbeidet med bruk og utvikling av pilegrimsleden lokalt.

NASJONALT PILEGRIMSSENTER

skal ha ansvar for den statlige pilegrimssatsingen, herunder for de regionale sentrene, slik at oppgaver og ressursbruk blir koordinert og prioritert. Tilskudd til de regionale pilegrimssentrene inngår i de samlede budsjettmidlene som stilles til rådighet for Nasjonalt Pilegrimssenter. Senteret fordeler midler til det enkelte regionale senter. Samarbeidspartnerne vil blant annet være kommuner, fylkeskommuner, bispedømmeråd, næringsutøvere, frivillige mfl.

DE REGIONALE PILEGRIMSSENTRENE

vil ha som hovedoppgave å stimulere til, og veilede, om pilegrimsvandring innen den region som senteret har ansvar for. Sentrene skal bygge nettverk mellom aktører som kommunen, fylkeskommunen, kirken, lokalt kulturliv, næringsliv. Sentrene vil også kunne tjene som en informasjonskilde for kommunene i deres arbeid med å ivareta leden, og for næringslivsaktører knyttet til pilegrimsleden.